هەر گەڕانـــــــەیەک کە لە دارە
دەوەرە.. برایم فەڕشی

هەر کمان خەڵکی شارێک بووین، ئەو شارەی لە تەمەنی پانزدە ساڵان لێی هەڵقەندرام. ئەو کەی و بەچی شاری بەجێ هێشتبوو و بۆ کوێ چووبـــوو، لام ڕوون نەبـــوو. بەڵـــی لە شەقـــام و کۆڵـــان، بەردەرکـــی کتێبفرۆشی، ڕۆژنامەفرۆشی، لەڕێ و لەوێ، بەر دەرکی دووکانی شاعیر، ڕێبوارانە چاومان بە یەک کەوتبێ، نازانم. هاوتەمەن نەبووین، من لە چاو ئەو منداڵ بووم، منداڵێ کە خەریکی گەڕان و پشکنین بوو، بە ئەوەی زێد و کەسایەتییەکانی بناسێ. تەقولبابی ماڵانم دەکرد و سەرم بە هەر شوێندا دەکرد، بە ئەوەی چاوم بەم و ئەوی هونەرمەند بکەوێ و گوێ بە گێرانەوە و شمشاڵ و بەسەرهاتنیان ڕاگرم. ڕۆژێک لە ڕۆژان لە هیچ شوێنێک و لە زاری کەسەوە ناوی ئەوم نەبیست. لە ناو هونەرمەنـــد، نووســەر و شـــاعیر، نە لە نـــاو دامودەزگـــای ئیداری و فەرگە، کەس جارێک ناوی نەهێنا!

لە سەردەمی جوڵانەوەی سیاسی و نیزامی گەر ئەو لەڕێ و لەوێ لە ناو بازنەی ئەم حزب و گرووپدا بووبێ، لای من شاراوە بوو. لە کوردستان و دەرەوەی وڵات و لە هیچ کەسێ و کۆمەڵێک ناویم نەبیست و کەسیش ناوی نەهێنا. هەموو ئەوانە بەو مانایە نەبوو کە ئەو هیچی لە باراندا نەبووە، ئێک بەپێچەوانە، ئەو لە زۆر لایەنەوە هەمبانی پڕ بوو، بەڵام هەڵاچی نەبوو.

لە وڵاتێکی ئورووپا لە ماڵی ئازیزێک، کە ئێستا ژن و پیاو هیچیان نەمـــاون، بە ئەوەی بیناســـم، لە گەڵ یەک کەوتینە گفتـــوگۆ، ئەو هەم میوانی ئەو ماڵە بوو، هەم میوانی خاو وخێزانی خۆی، ئەو لە وڵاتێک و خاو وخێزان لە وڵاتێکی تر دەژیان. منداڵەکانی و خۆی و خێزانی بە ساڵان ژیانی ناو گوند و شاخیان تێپەڕاندبوو، ئەو یەکێک لە ڕابەرانی حزبەکەی بوو، کە دوای لەتبوونەکان گەیشتبووە ئورووپا و دوای ساڵانێک بە دیداری بنەمـــاڵە و خزمەکانی شاد دەبۆوە. دوای ئەم دیدارە گەڕایەوە ئەو وڵاتەی، ژیانی نامۆیی و کاری ڕۆژانەی تێدا تێدەپەڕی. بەردەوام نامەی دەنارد..

شەڕەفەدین کوردستانی جگە لە نامە، بابەتی سیاسی، مێژوویی، ئەدەبی بۆ دەناردم و پاش هەڵگەڕاندنەوە بۆ سەر زمانی ئاڵمانی لە گۆڤاری “Kurdistan heute” چاپ دەکرا، گۆڤارێک کە ناوەندی بەڵگەنامە و زانیاریی لە شاری بۆن(پێتەختی پێشووی ئاڵمان) دەریدەکرد و لە وڵاتانی(ئاڵمان، ئوتریش،سویس) بڵاو دەکراوە و نووسەری ئەم دێڕانە

ی□ک ل□ ئ□ندامانی □□داکسی□ن بوو.
□□ژ□ک ل□ □□ژانی سا□□ک گوتی، د□م و د□م□و□ بچم□ فستیوا□□ی کورد□کان ل□ شار□ک□ی ئ□و□، ئ□و□ ه□مان سا□ بوو، ک□ حزب□کی باکووری کوردستان ب□ ی□ک□مجار ل□ م□یدانی ت□پی پ□ی ناون□ت□و□یی شار، گ□ور□ترین فستیوا□□ی هون□ریی ف□رھ□نگی سیاسی و□□□ خستبوو. پاش چوون ب□ ئ□و فستیوا□□ و ب□ی□ک□و□ بوون و قس□ و باسی ز□ر، ب□م د□رک□وت ک□ ئ□و د□ست و نزیک و ه□وا□ و هاوپ□ل و هاوت□م□نی د□ست□کی خ□م□ ک□ ئ□ویش ل□ ف□رکارانی ف□رگ□ و زیندانی سیاسی و نووس□ر و م□ژوونووس□ و ه□رو□ها ه□رکیان د□ست و هاو□□ی کاک□ سوار بوون و ه□ر ئ□وان ت□ک□□ ب□ □ووداوی سیاسی و ف□رھ□نگی بوون و ه□مووشیان س□رد□م□کی در□ژ ل□ تاران نیشت□ج□ بوون. ئ□و و سوار□ “ماف”یان خو□ندبوو، سوار□ ل□ ب□شی کوردی □ادی□ دام□زرابوو، ئ□و ل□ شار□کی کوردستان ببوو□ قازی.
س□رئ□نجام دوای دووریی چ□ند سا□□ ه□موو ئ□ندامانی بن□ما□□ک□یان، ی□کتریان گرت□و□ و □□گای دیتن کورتر بوو□. □□ژ□ک ئ□و و ک□ن□ د□ست□ک□ی ه□رکیان بوون□ میوانی شار□ک□ی ق□راخ چ□می □این و د□م□ک ل□ د□می ژیانی هاوب□ش ب□ یادی گ□می س□رس□ک□ ت□مار کرا، و□ک فرم□سکی ه□زار□ک ل□ س□ر چ□می □این.

ل□س□ر چ□می □این ل□ □□ژگار□ جار□
تکا ئ□شکی ئاوار□ کورد□، ه□زار□
ب□س□ریا خو□ی: کو□ند□ریی ئ□ی تک□ی سو□ر
ئ□ت□ و ئ□ر□ چی د□نک□ فرم□سکی ب□ خ□ر؟
وتی: ئاوی چاوی کو□ی کوردستانم
ل□ د□جل□ و فورات□ای□ ناو و نیشانم
ل□ ز□□ین□□وود و ت□تاه□ س□لام□
ل□ ب□ژنت ل□ چلچ□شم□ پ□م□ پ□یام□
ل□س□رخ□ ب□ ئ□ی □اینی ش□خ و شیرین
شت□ک بووین ئ□م□ش گ□رچی ئ□ستا ئ□سیرین
ه□چ□ند دیل و ب□چار□ش□ نیشتمانم
بب□خش□ ل□ ج□ی ت□ی ب□ خ□شتر د□زانم
چ ک□□و□ و چ سیروان و ئاو□ژ□□□ی□
ب□ دیم□ن ه□مووی ش□خ و ش□نگتر ل□ ت□ی□
ئ□گ□ر لاد□چ□ ئ□م ت□م□ی ن□گب□تیمان
ب□ خاو□ن د□ب□ ک□و و چ□م و ز□ویمان
ل□ د□کی ن□یاران بژار□کی د□کر□
ه□زارانی و□ک ت□ ل□ شاباشی د□در□

بۆیە ئاوی چاوم لێ دێ هەڵکزاوم
لەڕێی سەربەخۆبوونی کوردان ڕژاوم
وتی ڕاین: ئەی تیشک و هێزی دڵی من
وەرە باوەشم بتبەمە بەحری بێ بن
بۆ هاوار و دادت موحیت بشڵەژێنێ
لە چەپگەردی گەردوون بەشی کورد بسێنێ
1957/08/15 بادگودێزبیرگ- بۆن- ئەڵمانیا

پاش دامەزراندنی ماڵپەڕی ڕۆژهەڵات – بۆکان، ئەو و کەسانی وەک حەسەن سەلاح سەران، ئەنوەر سوڵتانی یەک لە دوای یەک بوونە نووسەر و ئەندامی دەستەی نووسەران و بەرهەمەکانیان شیعر، چیرۆک، وەرگێڕاندن بڵاو دەکرایەوە، ئەو لەزانی زمان بوون، لە زمانگەلی ئاڵمانی، ئینگلیسی، فەڕانسە، ئازەری، فارسی شارەزا بوو.

چیرۆکەکانی چ ئەوانەی ژیانی خۆی لە سەردەمی منداڵی و دواتر دەگرتەوە، چ ئەوانەی باس لە ژیانی نیشتمانپەروەران بوو، چ ئەوانەی وەرگێڕاندن بوون، هەڵگری زمان و جوانییەکی تایبەتی زمانی کوردی و هونەریی وشە بەکارهێنان و فانتازیی هونەریی و ئەستێتیکی بوون. شیعرەکانی خۆی و وەرگێڕاندنەکانی شیعریی لە زمانی ئاڵمانی، فەڕانسە، عەرەبی، فارسی و ئازاری، نووسەر و شاعیر و کوردییزانێکی، کەم وێنەی دەناساند.

[من و دارەبەن

کات دەمەو زەردەپەرە، دارەبەن لە ئامێزی دڵی چۆڵ و کراوەدا بە شنەی شەماڵ، پرچی ئاڵۆزی بەشانەیدەکا و لیزگەلیزگە دەیهێنێتەوە. لە شادیی ژوان و شەوراموسانێکی خەیاڵاوی لەگەڵ تریفەی مانگەشەو تەزوویەکی سارد بە سەرتاپای لەشی دادێ.

شەو زرینگاوەتەوە، ئارەقی ئەوین دڵۆپ دڵۆپ دەتکێتە نێو هەناوی دارەبەن و پەنجەکانی هێدی هێدی بە سروە دەلەرن و شەوباش لەگەڵ ئەستێرە دەکەن. تریفەی بێ ئارام تارمایی شەوەزەنگ وەلادەنێ و ئامێزی فێنکی لە باڵای دارەبەن وەردێنێ و لەنێو یەکتردا دەتوێنەوە. ***

کات بەرەبەیانە، گزنگ ئەنگوتووە، دارەبەن سەرمەستی ئەو ژوانەیە، کە قەڵتی تەشوێی کاسبکارێک لەو خەوە یەزدانییە رایدەپەرێنێ. ئەو خەوپەڕێنە دەستەوەشێنە سەرتاپای دارەبەن بەبێ بەزەیی زامدار دەکا و بۆ هەر زامێ گۆمیلکەیەکی قوڕین وەکو قاپێلکەی چاوی برسی بەڵەشییەو دەلکێنێ. زامەکان دەبن بە چاو و هەموو ئەسرینیان لێدەبارێ. فرمێسک دەرژێنە نێو گۆمیلکە قوڕینەکەوە و دەبن بە ئاوێنە. لەو ڕۆژەوە کە زاممەکانی دارەبەن دەبن بە چاو و چاوەکانیش روندکیان لێدەبارێ ئاهی ساردی، لە بەندی

هێشووی قەزوانی شلک و بێنخێشدا دەمێنێتەوە، کە لەهەر دەستپێداهێنانێکدا دەڵێی دایکی ڕۆڵە کوژراوە کە بەباڵانی خۆیدا دەڕکێشێ و پەڵککوپە! ڕککوویەتی !
منیش ئەو کوردەم کە لە بەرەبەیانی خەڵوێکی یەزدانییدا وەکو دارەبەن، زامداری بێتاوانی ئەڵوێ وڵاتەێکاول کراوەم. هەر دوو لەشمان بە ئاوریشمی ئەوین چنراوە و پێ بەێستراوی ئەو لێرەوار و چیڕ و چڕەین.
بەندی دڵی دارەبەن بە ناخی زەویدا چووە و من بە پانایی و درێژایی ئەو وڵاتەدا بە تای کەزی و بەێتیری مژێڵی نازداران بە سینگی ئەردەوە هەزار مێخەکراوم و کێوی یادگاری باووباپیرانیان لەسەر سینگ داناوم.
ئێمەی دوو ئەویندار لەمێژینەین و دووو پێ لەزنجیرکراوی دێرینە.
بەسەرهاتی ئێمە لە لە بلوێری شوانەکەوە و لە قاسپەی کەو و چریکەی بولبول دایە. داخوا کەس هەیە ئەو بەسەرهاتەی ئێمەی بەگوێ نەگەیشتبێ؟]

ئەو ڕاستگۆیانە بابەتی سیاسیی دەنووسێ، لە وێک دەستەکانی و گەلێک کەسی تر کەوتنە مەیدانێکەوە کە مەیدانی ئەو نەبوو. ئەوان لە ڕێگای بەرهەمەکانیانەوە چ خۆیان بخوازن و چ نەخوازن باسەکانیان سیاسی و کۆمەڵایەتییە و تەکەڵبوونی ئەم کەسایەتییانە لە تەک حزب چ لە کوردستان و هەر شوێنی تر، ڕێگرییە لە ئازادیی کەسێکی خۆی و ڕووشاندنی کەسایەتی بۆ هەی تایبەتمەندی سیاسەت و حزبایەتی کە بە پێی بارودۆخ سەروخواری پێدەکرێ و لەم ڕێگایەدا پرێنسیپ، ئەخلاق، تێگەیشتن و لە هەموو گرنگتر بۆچوون و هزریی ڕاستەقینەی کەسێک یان دەبێ بە بۆچوونی حزب و سیاسەت لەبەرچاو نەگیرێ، یان دژ بوەستێ کە تاکە کەس وەبەر شاڵاوی حزبەکە دەکەوێ، کە ئەم دیاردەیە لە ناو کوردستان لە سەد ساڵی ڕابووردوو بەردەوام بووە و دیتراوە.
هێمن، هەژار، قزڵجی، پێشەو، سابیر، بێکەس و دەیانی تر زیانمەندی ناو ئەم بازنەیە بوون، ئەوە کەسانی وەک برێشت، گراس، سارتر و دەیان و سەدانی تر دەگرێتەوە کە بە هیوای ئینسانی تەکەڵی حزبەکانی کۆمۆنیست و سۆسیال دێموکرات کەوتن و هیواکانیان لە ناو ئەو حزبانەدا نەبوونە واقعی ژیانی خەڵک. ئەویش یەک لەو کەسانە بوو، کە لە ناو و دەرەوەی حزب تووشی باڵانس نەبوو. کارە هونەریی و ئەدەبی و هزرییەکانی کەوتنە ژێر سێبەری نووسینە سیاسییەکانی و بازاڕی بە پرێنسیپی سیاسی و حزبی!
شێرەفەدین کوردستانی جارێکی تر گەڕایەوە کوردستان بەو هیوایەی بتوانێ لە بواری پیشەیی خۆی و بواری ئەدەبی و هزریی و زانستی خۆی

گوتەنی خزمەتێک بکات. چی دیت و چی چێشت جیاواز لە دنیای حزبی و حزبایەتی و چەندە بواری بۆ ڕەخسا لە بواری پسپۆڕییی خۆی و هزر و ئەدەب کار بکات، چیرۆکەکەی لای خۆیەتی.
دیداری دووبارەی ئەمە ساڵی ٢٠٠٥ ڕووی دا ئەو کاتەی، دەستەکی غەیب ناوی منی خستبووە ناو لیستی بانگێشتکراوانی فستیوالی یادکردنەوە لە زیندەیاد قازی محەممەد لە شاری سولەیمانی. نیوەشەوێک لە هوتێل ئێزمەر توانیم حەسەن سەلاح سەران و ئەو و خالید حیسامی و گەلێک کەسی تر لە ئامێز بگرمەوە. کە هەندەکیان دوا دیدار و هەندەکی تر دیداری تازەی ئەو نووسەر و شاعیر و ئاکادمیسین و چالاکانی سیاسی بوون کە لە شارەکانی ڕۆژهەڵاتەوە هاتبوون.
کوردستانی جارەکی تر گەڕایەوە شارە نامەکەی هەندەران و ژیانی ڕۆژانەی لە ناو کتێب و نووسین و خوێندنەوەدا کە کردەوە و جار بەجار سەفەری ئێرە و ئەوێ و تەلەفونات لە گەڵ ئەم و ئەو و بڵاوکردنەوەی بەرهەمەکانی لە وێبلاگی تاکە کەسی خۆی و لاپەڕەی سۆسیال مێدیا. ئەوە ساڵێکە ئیتر وێبلاگ و لاپەڕەکەشی بێدەنگ بوون.
هەرمان هەسە شاعیر، نووسەر و بیرمەندی تەرکە وڵاتی سەردەمی فاشیسم، باس لە پیشلەیەکی دوورە وڵات دەکات کە لە کۆڵانەکان کەس درگای لێناکاتەوە. هەرمان هەسەکانی وڵاتی من کە لە وڵاتەکەی خۆشیان و دەرەوە دەرگا لەسەر داخراو ماونەتەوە، یەک و دووان نین، یەکیان لە شارەکەی خۆی لە ناو تابلۆکانیدا بێدەنگ گیانی دەردەچێ. ئەویتر کە لە دەرەوە هەستان و دانیشتنیان لە تەک فیلسووف و بیرمەند و شاعیر و نووسەری ئورووپا و ئامریکا و کانەدا و ئێرە و ئەوێ بووە، بێدەنگ و نەناسراو دەمێننەوە، وەک گۆران(شاعیر، چیرۆکنووس، وەرگێڕ)، عەزیز(نووسەر، وەرگێڕ، فەیلەسووف)، عەزیز(هونەرمەند، نووسەر، تەنزنووس)، عەزیز(فەرهەنگنووس)، حەسەن(پزیشک، فەرهەنگناس)، عەلی(نووسەر، شاعیر، وێژەر) و گەلێکی تر.
هەر گەڵایەک کە لە دارە دەوەرێ، دەنگ و ڕەنگی هەیە، بەڵام لە ناو میللەتەکەی گەڵا و دەنگ و کەس، هەموو پرسیار ماوەتەوە…!

برایم فەڕشی

نووسین ٢٩/٢/٢٠٢٤ پێداچوونەوە ٩/٨/٢٠٢٥

*هەر گەڵایەک..شیعری هەڵۆ سوارە ئیلخانی زادە